

INSPIRATIESESSIE

“Theoretische en praktische inzichten rond actieve betrokkenheid van mensen in detentie”

Prof. Dorien Brosens

Vrije Universiteit Brussel (België)

Co-director onderzoeksgroep PArticipatie en Leren in Detentie (PALD)

12 maart 2024, Brussel

Wat mogen jullie verwachten?

- ▶ Actieve betrokkenheid en participatie van mensen in detentie: What's in a name?
- ▶ Peer programma's

Artikel

Gedetineerden aan zet: Over actief burgerschap in gevangenis

Dorien Brosens^a, Flore Croux^b & Liesbeth De Donder^c

Aangezien de interesse vanuit de Vlaamse praktijk in actief burgerschap van gedetineerden sterk groeiende is, wil deze bijdrage een inspiratieoverzicht bieden van wat we verstaan onder actief burgerschap en hoe dit vorm krijgt binnen een gevangeniscontext. In de literatuur worden deze vormen van actief burgerschap ingedeeld aan de hand van de participatiepiramide. Daarnaast bestaat er ook een thematische indeling en wordt een onderscheid gemaakt tussen formele en informele vormen van actief burgerschap. Daarna staan we stil bij een aantal doelgroepen zoals nieuwkomers en niet-Belgische gedetineerden waarvoor het organiseren en ondersteunen van actief burgerschap minder evident is. Tot slot gaan we in op de vraag of onze gevangenis een cultuur kunnen realiseren waarin actief burgerschap een centrale plaats heeft.

- *Sociaal burgerschap*: Dit slaat op sociale rechten zoals het recht op onderwijs en het recht op een uitkering bij werkloosheid, ziekte of handicap.²

Meer recent is hieraan een vierde type burgerschap toegevoegd, namelijk actief burgerschap. Het woord actief veronderstelt de betrokkenheid van burgers en wordt vaak gebruikt binnen het onderwijs.³ In het rapport "Education and active citizenship in the European Union" stelt de Europese Commissie⁴ dat er drie dimensies zijn binnen actief burgerschap:

- *Affectieve dimensie*: De mate waarin individuen en groepen zich betrokken voelen bij de samenleving en gemeenschappen tot dewelke ze theoretisch behoren. Deze dimensie heeft een sterke link met iemands identiteit en waarden, alsook met de bevordering van sociale inclusie en cohesie.

https://www.mensenrechten.be/bestanden/uploads/tijdschriften/FATIK_2020_165.pdf

**ACTIEVE
BETROKKENHEID EN
PARTICIPATIE VAN
MENSEN IN DETENTIE:
WHAT'S IN A NAME?**

DEFINIËREN VAN “ACTIEVE BETROKKENHEID”

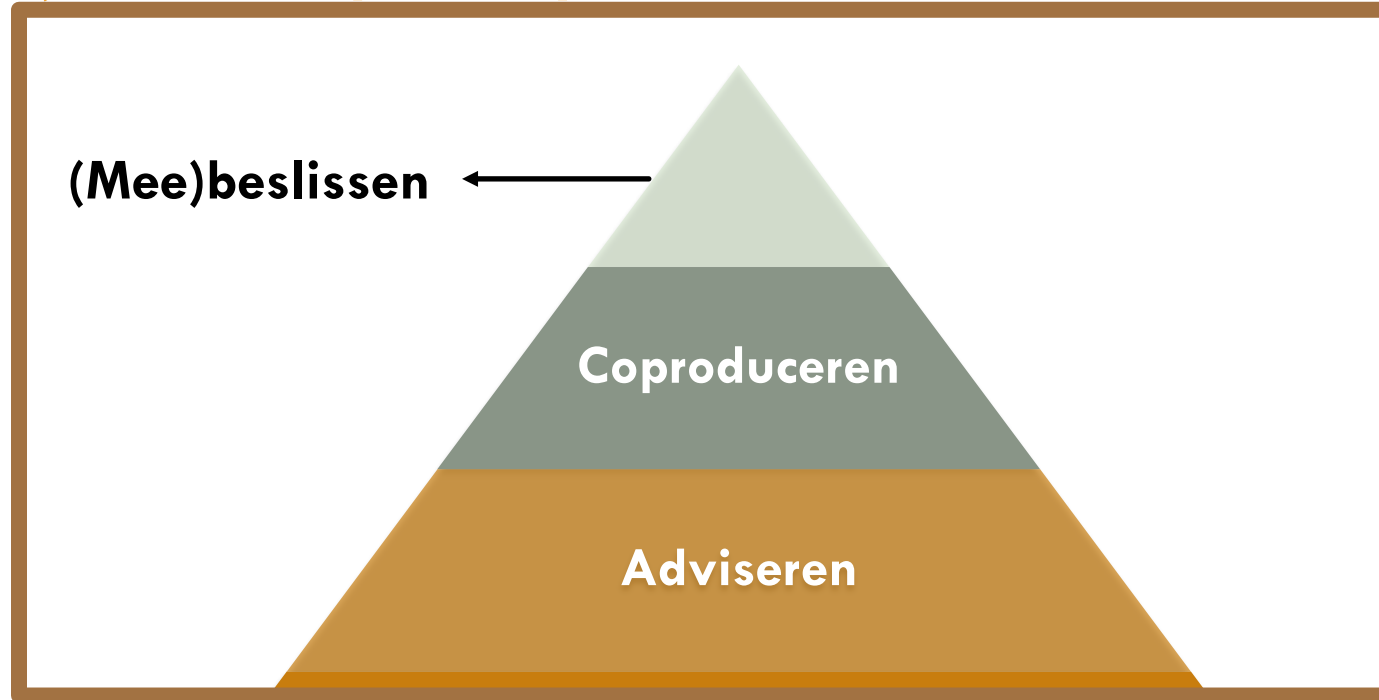
▶ Actief burgerschap

▶ **“Participation in civil society, community and/or political life, characterised by mutual respect and non-violence and in accordance with human rights and democracy”** (Hoskins, 2006, p10)

▶ **Ethische barrières:** Niet in strijd zijn met mensenrechten en de rechtsstaat

DRIE VERSCHILLENDE CLASSIFICATIES

1) Participatiepiramide

Mensen in de gevangenis als actieve bijdragers

Mensen in de gevangenis als passieve gebruikers

DRIE VERSCHILLENDE CLASSIFICATIES

2) Thematische indeling

1) Deelnemen aan activiteiten
→ (Mee) organiseren en
ondersteunen

2) Democratische participatie

3) Activiteiten die mensen van
buiten naar binnen brengen, of
omgekeerd

4) Peer programma's

DRIE VERSCHILLENDE CLASSIFICATIES

2) Thematische indeling

1) Deelnemen aan activiteiten
→ (Mee) organiseren en ondersteunen

- ▶ Hulp- en dienstverleningsaanbod
- ▶ (Mee) organiseren en ondersteunen:
  - ▶ Activiteitenteams
  - ▶ Sportfatikken
  - ▶ Deelname aan werkgroepen

DRIE VERSCHILLENDE CLASSIFICATIES

2) Thematische indeling

2) Democratische participatie

- ▶ Mensen betrekken in beslissingsprocessen in de gevangenis
- ▶ Vb. Gedetineerdenoverleg, vleugeloverleg, studentenraad

DRIE VERSCHILLENDE CLASSIFICATIES

2) Thematische indeling

3) Activiteiten die mensen van buiten naar binnen brengen, of omgekeerd

- ▶ **Mensen uit de samenleving → gevangenis**
  - ▶ Samenwerkingen gevangenissen en universiteiten
  - ▶ Samen zingen in een koor
  - ▶ Wedstrijden tegen sportploeg van buiten
  - ▶ Samen lezen
  - ▶ ...

“Het contact met mensen buiten de gevangenis geeft ons het gevoel dat we erbij horen en dat we van betekenis zijn in de samenleving” (persoon in detentie)

- ▶ **Mensen uit de gevangenis → samenleving**
  - ▶ Helpen op een event voor personen met een beperking

DRIE VERSCHILLENDE CLASSIFICATIES

2) Thematische indeling

4) Peer programma's

▶ Zo meteen meer over ...

DRIE VERSCHILLENDE CLASSIFICATIES

3) Formeel versus informeel

- ▶ Formeel = Georganiseerd en ondersteund door professionelen
- ▶ Informeel = Niet georganiseerd en ondersteund door professionelen

PEER PROGRAMMA'S IN GEVANGENISSEN

Review literatuur

29 studies

Voornamelijk UK, USA, maar ook
Canada, Frankrijk, Zwitserland

Interviews *(in progress)*

4 academici
9 aanbieders

5 België - UK,
1 Ierland – Noorwegen - USA

Brosens, D., Marynissen, S., & De Donder, L. (2024). Effectiveness of peer learning and peer support in prison: A realist-inspired review of the outcomes, mechanisms and contextual factors. In J. McDevitt & M. Gellman (Eds), *Unlocking potential: International perspectives on education in prison*. Brandeis University Press.

Verschillende soorten peer programma's

Peer learning

- Peer tutoring
- Peer educatie

Peer support

- Onthaal nieuwkomers
- Preventie van suicide
- Peer care - "mantelzorg"
(ouderen, personen met een beperking, palliatieve zorg)
- Brug binnen buiten

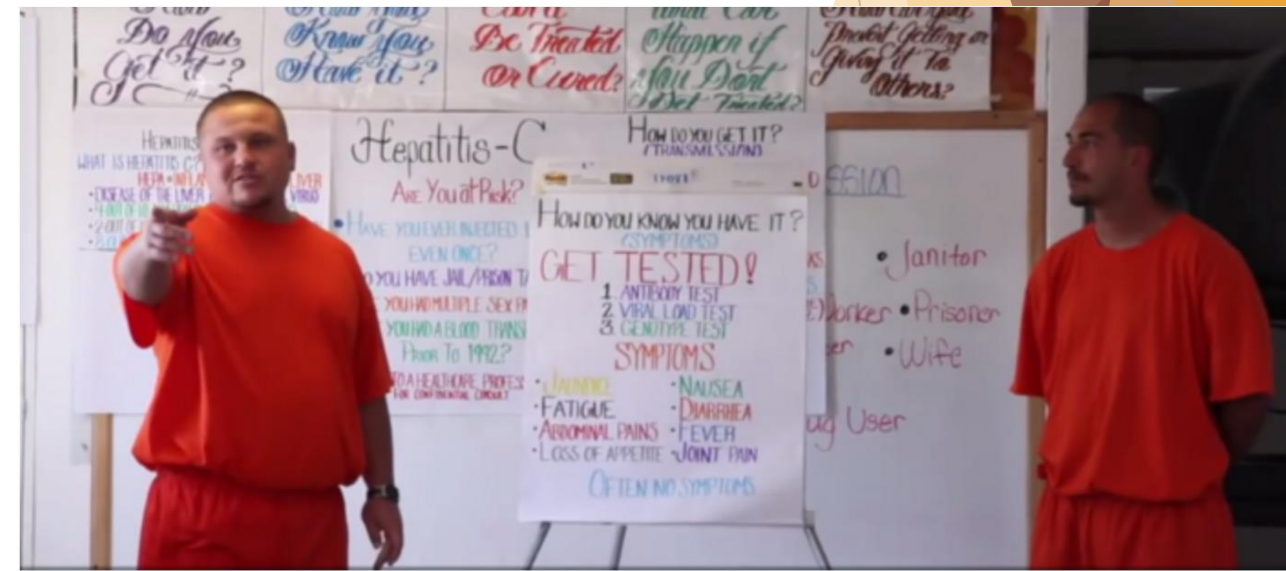
1. Peer learning

“Het **verwerven van kennis en vaardigheden** door het actief helpen en ondersteunen van **gelijken of gelijkgestemden**. Mensen uit gelijkaardige sociale groepen worden betrokken, die **geen professionele leerkrachten** zijn, die elkaar helpen en daardoor zelf ook leren.”

(Topping 2005, 632 – *vertaald vanuit het Engels*).

Peer learning

- Peer tutoring
- Peer educatie

1. Peer learning

“**Because prisoners listen to prisoners.** [...] I remember we did a mass hepatitis screening project in one prison in 2017. And because of their [peer workers] role was to give information about why it's an important, good idea to get tested and advocate for it. And because of that, we got 80 % of the population [to be tested]. [...] One of the things we did is that we interviewed prisoners post-testing to try and discover the reasons for coming. Quite clearly, the qualitative evidence was that, well, **because Joe suggested it and others were saying, well, I came because of the volunteer. I wouldn't come if I was told by healthcare.**”

(Aanbieder, peer education project)

2. Peer support

“Een systeem van **hulp geven of krijgen** dat gebaseerd is op de basisprincipes van **respect, gedeelde verantwoordelijkheid en wederzijdse overeenstemming** over wat behulpzaam is”

(Mead, Hilton, and Curtis 2001, 135 – *vertaald uit het Engels*).

Peer support

- Onthaal nieuwkomers
- Preventie van suicide
- Peer care - “mantelzorg” (ouderen, personen met een beperking, palliatieve zorg)
- Brug binnen buiten

Effecten

PEER ONDERSTEUNERS

- Identiteitsdesistance
- Relationale desistance
- Betekenisvolle invulling van tijd in de gevangenis
- Verbetering kennis en vaardigheden
- Verbeterde/ verslechterde mentale gezondheid

GEVANGENISSEN

- Minder institutionele inbreuken
- Verbeterde sfeer
- Verminderde druk op professionelen

*“Dat is ook wel een van de redenen geweest van om het mee op te starten of dat is de plus geweest. Ze **ontlast** eigenlijk wel de **penitentiaire bewakingsassistent** daarmee, want als ik niet geïnformeerd is over hoe hoe loopt die kantine? Wanneer kan ik gaan douchen? **Dan moet ik die vraag niet meer stellen aan PB**, dan weten ze dat.” (Programma aanbieder, onthaalproject)*

- Bedreigingen voor veiligheid

*“We know that some people **abuse that position** of power and run drugs and bully and manipulate, and we've seen that as well.” (Academicus)*

Wat is er nodig om die effecten te realiseren?

Peer ondersteuners

▶ Werven en selecteren van deelnemers

*“I send the list to **management**, management send it back with certain names crossed out, and I don't ask any questions. **I just know that those people can't be selected.** That gives us a start, if you like, to work with people that probably are not involved in some continued offending, because otherwise that happens, it can create a very serious problem, as you can imagine.” (Aanbieder, peer education project)*

Wat is er nodig om die effecten te realiseren?

Peer ondersteuners

► Motivatie

*“The motivation of people that you see in class, for example, they are people that are **willing to take the lead**, willing to do **a little bit of extra work** in their own time, and you find that if you've got a highly motivated group, because if one or two are motivated in the group, others become motivated. Our evaluations have shown that where you've got a highly motivated group, you have increased projects or increased project outcomes.” (Aanbieder, peer education project)*

Wat is er nodig om die effecten te realiseren?

Instellingsniveau

- ▶ Profiel van de instelling
- ▶ Training en praktijkervaring van peer werkers
- ▶ Draagvlak, “institutional buy-in”
  - ▶ Vaak wissels van management, personeel die cruciale rol hebben

“it's not rocket science in a lot of ways. They need some **initial training**. They need some policies, **working policies**, working **guidelines**, and they need to be **supported.**” (Academicus, peer care)

“They don't get training and they're **expected to do a complicated job.**” (Academicus, peer care)

“Het is een **engagement van veel partners.**” (Aanbieder, onthaalproject)

Wat is er nodig om die effecten te realiseren?

▶ Ondersteunen van peer werkers

- ▶ Tijdsinvestering

- ▶ Niet alleen training aan het begin, maar ook ondersteuning daarna

  - ▶ vb. experiential learning groups, (online) supervisie, offload sessions

*“And you need **to make sure that they stay in the role** because they're the right people for it. And I did encounter a few support workers who struck me as very good, but they left the role because they just weren't **looked after**, they weren't managed. There was no **rewards**. No **recognition** for what they did. Hardly any recognition put it that way.” (Academicus, peer care)*

Wat is er nodig om die effecten te realiseren?

- ▶ Creëren van een veilige omgeving, een “safe space”
  - ▶ Peer werkers zien en behandelen als mensen
  - ▶ Vertrouwen geven
  - ▶ “Failing forward”: Het maken van fouten biedt een leerproces
- Betrekken van ervaringsdeskundigen

Wat is er nodig om die effecten te realiseren?

- ▶ Nieuw programma: actief betrekken van peer ondersteuners in de ontwikkeling

*“[Toen] wij het project zijn **opgestart**, hebben we eigenlijk heel veel **inspraak** gegeven aan de mannen. We zijn echt van van scratch gestart. Van dit is het doel is het opzetten wat we willen doen, dus we allemaal iets van kader. Maar het gaat over de de **opleiding**. De mannen hebben dat **samen vormgegeven met de leerkracht**. Van: wat moet daar in komen? Wat is belangrijk? Welke tools hebben jullie nodig? Welke handvaten hebben jullie nodig en wie kunnen we daarvoor inschakelen als het ging over de deontologische code?” (Aanbieder, onthaalproject)*

Wat is er nodig om die effecten te realiseren?

*“Whilst we've been doing international trainings with other countries, **the same model exactly does not work in other contexts.** For example, we had [country X] to train and we gave them the model, and then they had to **change that model to be contextually correct for that culture and for that system.**” (Aanbieder, peer education project)*

Referenties

- ▶ Brosens, D., Amarhlaou, J., Meneve, L., Vandeveld, L., & De Donder, L. (2022). Levenslang leren in de gevangenis: Een blik achter de schermen. <https://ap.lc/qkmfc>
- ▶ Brosens, D., Croux, F., & De Donder, L. (2020). Gedetineerden aan zet: Over actief burgerschap in gevangnissen. *Fatik*, 37(165), 5-12.
- ▶ Brosens, D., Marynissen, S., & De Donder, L. (2024). Effectiveness of peer learning and peer support in prison: A realist-inspired review of the outcomes, mechanisms and contextual factors. In J. McDevitt & M. Gellman (Eds), *Unlocking potential: International perspectives on education in prison*. Brandeis University Press.
- ▶ Mead, S., Hilton, D., & Curtis, L. (2001). Peer Support: A Theoretical Perspective. *Psychiatric Rehabilitation*, 25(2), 134-41. <https://doi.org/10.1037/h0095032>.
- ▶ Topping, K. (2005). Trends in Peer Learning. *Educational Psychology*, 25(6), 631-45. <https://doi.org/10.1080/01443410500345172>.

Bedankt voor jullie aandacht!

dorien.brosens@vub.be

<https://pald.research.vub.be>

